

Sened-i İttifak'ın İlk Tam Metni

Ali Akyıldız*

The First Complete Text of the "Sened-i İttifak"

This article presents the complete text of an important pact between Sultan Mahmud II and a number of local notables who had become more and more powerful within the Ottoman State while the power of the sultan and the central government eroded. Thus, some historians have seen it as the Ottoman "Magna Charta" while for others it represents a first step taken towards constitutional government. Besides briefly explaining the history behind the pact, the article also considers some of the problems faced by researchers using the incomplete texts. One important problem has been determining whether or not the Sultan was bound by the pact. The complete pact indicates that he was since the seal of the Grand Vizier, Mustafa, is present. The complete text of the pact is given along with detailed footnotes indicating the differences between it and the earlier versions by Ahmed Cevdet Paşa, Şânizâde Ataullah Efendi, and Server Tanilli.

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren merkezî otoritenin zayıflamaya başlamasına paralel olarak devletle halk arasında irtibatı sağlayan mahalli ileri gelenler (âyan) yavaş yavaş önem kazanmaya başladı. Bunlar devletin içine düştüğü sıkıntılarını ortaya çıkardığı boşluktan faydalanıp zamanla iktisadî ve siyasî ağırlıklarını daha da artırarak bulundukları bölgede güçlerini ve nüfuz alanlarını merkezî otorite aleyhine genişlettiler. XVIII. yüzyıla gelindiğinde âyan, artık devletin ve merkezî otoritenin karşısında önemli bir güç haline gelmiş, Anadolu ve Rumeli'de güçlü âyan âileleri ve hânedanlar teşekkül etmişti. Taşrada otoritesini tesis edemeyen devlet, bu güçlerin varlığını kabul etmek zorunda kalmış, onların birbiriyle ve devletle mücadeleleri sosyal yapıyı ve dengeleri bozmuştu. Nitekim Kabakçı İsyanı neticesinde tahtından indirilen III. Selim'i tekrar padişah yapmak amacıyla ordusuyla beraber İstanbul'a gelen Rusçuk yârânından Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim'in öldürülmüş olduğunu görünce II. Mahmud'u tahta geçirmişti. Yeni padişahın Alemdar'ı sadrazamlığa atamasıyla (28 Temmuz 1808) âyanların yükselişi sadrazamlığa kadar

* Doç. Dr. Ali Akyıldız, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

uzanmıştı. Ülkede sükûnetin sağlanabilmesi için hükümetle âyanların karşılıklı görüşerek hareket etmeleri gerektiğinin farkında olan Alemdar, âyanları İstanbul'a davet etti. Ekim 1808'de davete icabet eden âyanların bir kısmıyla padişah ve merkez bürokratları arasında, Sened-i İttifak diye isimlendirilen önemli ve Osmanlı tarihinde o zamana kadar eşi ve benzeri görülmemiş olan bir metin kaleme alındı.

Burada âyanlığın tarihî gelişimi, Sened-i İttifak'la sonuçlanan süreç veya söz konusu senedin içeriği tahlil edilmeyip, Sened-i İttifak ile ilgili bazı tartışmalara ve esas alınan metnin eksik olmasından kaynaklanan birtakım sorunlara işaret edilecektir. Çünkü âyanlık tarihi nispeten ele alınmış olduğu gibi,¹ senedin eksik metni de çeşitli yönlerden ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu yazının konuya katkısı, senedin metninin eksik olmasından kaynaklanan bazı problemlere işaret etmek ve metni tamamlamak noktalarında olacaktır.

Bilindiği gibi Sened-i İttifak, bir kısım araştırmacılar tarafından 1215 tarihli Magna Carta ile karşılaştırılmış ve bu iki belge arasında bazı noktalardan ortaklıklar kurulmuştur. Nitekim, Tank Zafer Tunaya, senedi, "bir çeşit Osmanlı Magna Cartası olan Sened-i İttifak"² ve İlber Ortaylı da "gecikmiş bir Magna Charta" olarak tanımlar.³ Bu konuda en son çalışmalarından birisini yapmış olan ve iki belgeyi sadece bu bakış açısıyla karşılaştıran Sina Akşin, yazdığı makalede Magna Carta ile Sened-i İttifak arasındaki benzerlik ve farklılıkları ele alır.⁴ Diğer yandan anayasa hukukçusu Orhan Aldıkaçtı, iki belge arasında Kral Topraksız Jean'ın Magna Carta'yla asillerin haklarını tanıması ile II. Mahmud'un Sened-i İttifak'la Anadolu ve Rumeli âyanı karşısında iktidarının kısıtlanmasını kabul etmesi açısından benzerlikler bulur.⁵

Araştırmacıların bazıları ise Sened-i İttifak'ı Türkiye'deki anayasal hareketlerin başlangıcı ve "milâd noktası olarak"⁶ kabul ederler. Niyazi Berkes'in "basit bir anayasa taslağı" diye nitelendirdiği senet;⁷ Orhan Aldıkaçtı tarafından, "demokrasi düzenine gidişin ilk çabası, ilk belirtisi" olarak yorumlanır.⁸ Aldıkaçtı, anayasa hukukumuzun geçirdiği gelişme evrelerini incelediği kitabına Sened-i İttifak'la başlar. Suna Kili ile A. Şeref Gözübüyük⁹ ve Server Tanilli¹⁰ anayasa metinlerini yine Sened-i İttifak'la başlatırlar. Sıddık Sami Onar, senedi "ilk âme hukuku kaidesi ve hukuk devletine doğru gidiş";¹¹ Şerif Mardin, "Osmanlı Devleti'nin modern merkezîyetçi bir

1 Bu konuda derli toplu bilgi ve bibliyografya için bk. Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Âyanlık*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara 1977; Özcan Mert, "Âyan", *DİA*, III, 195-198.

2 *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, Arba Yayınevi, İstanbul 1996, s. 25.

3 *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Hil Yayınevi, İstanbul 1983, s. 18.

4 "Sened-i İttifak ile Magna Carta'nın Karşılaştırılması", *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara 1994, XVI/27, 115-123.

5 *Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul 1982, s. 38-39.

6 İ. Ortaylı, *Aynı eser*, s. 18.

7 *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1973, s. 121.

8 *Aynı eser*, s. 39.

9 *Türk Anayasa Metinleri "Sened-i İttifaktan Günümüze"*, Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara 1985, s. 3-7. Eserin ilk baskısında (Ankara 1957) anayasa metinleri Gülhane Hatt-ı Hümayunu ile başlatılmaktadır.

10 *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, Cem Yayınevi, İstanbul 1976, s. 3-8.

11 *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1960, I, 135.

devlete dönüşmesi yönünde atılmış ilk adımlardan birisi"¹² ve Bernard Lewis de "feodal ademi merkezîyet sürecinin en yüksek noktası" olarak değerlendirir.¹³

Burada, söz konusu bilim adamlarının –zaman zaman abartılı da olsa- yapmış oldukları bu değerlendirmelerin mahiyeti veya doğruluğu ele alınmayacak ve tartışılmayacaktır. Zira, bu konularda daha önce bazı itiraz ve değerlendirmeler yapılmıştır.¹⁴ Bu yorumların zikredilmesinden amaç, Sened-i İttifak'ın tarihimiz açısından önemini vurgulamaktır. Senet etrafında yapılan söz konusu tartışmalar bile, belgenin tarihini açısından taşıdığı önemi açıkça ortaya koymaktadır. Buna rağmen Sened-i İttifak'ın tam metni bugüne kadar neşredilmemiştir. Tespit edebildiğimiz kadıyla sadece İlber Ortaylı, zımnen bu konuya dikkat çekmiş ve Sened-i İttifak'ın metni hususundaki şüphelerini ima etmiştir.¹⁵ Tam metnin elde olmayışı, doğal olarak eksik metinle yorum yapmak gibi tarihî gerçeklik açısından sakıncalı bir durumu beraberinde getirmektedir. Zira yanlış veya eksik bilgilerden hareket etmek doğal olarak varılan sonucun sıhhatini de etkileyecektir. Gerçekten de fiiliyata bakıldığında bu durumun senedin yanlış ve eksik yorumlanmasına neden olduğu görülür. Nitekim padişahın Sened-i İttifak'ı onaylayıp onaylamadığı veya bu sözleşmenin padişahı da bağlayıp bağlamadığı, diğer bir ifade ile padişahın sözleşmede taraf olup olmadığı hususu, Sened-i İttifak tartışmalarının ve konu hakkında yazan araştırmacı ve bilim adamlarının yorumlarının yoğunluk noktalarından en önemlisini oluşturur.

Bu husustaki değerlendirmelere kısa bir göz gezdirmek bile, yapılan yorumların ne kadar şüpheyi câlib olduğunu göstermeye kâfidir. Nitekim Stanford ve Ezel Kural Shaw, "kendi egemen gücünü sınırlamak istemeyen padişah[in] bu belgeyi imzalamaktan" kaçındığını,¹⁶ Robert Mantran, aşağı yukarı aynı gerekçelerle, yani "eşrafa fazla yarar sağlandığı düşüncesinden hareketle" belgenin sultan tarafından imzalanmadığını¹⁷ ifade etmektedir. Sina Akşin'in açıklamaları biraz daha farklı ve çelişkilidir. Akşin bu belgeyi, "Sened-i İttifak sisteminin işleme için padişaha yüklenen önemli bir görev de görünmüyor. Sened-i İttifak'ın her zaman yürütülmesine bizzat nezaret etmesi, Sened-i İttifak'ın bir suretinin kendisinde bulunmasına dair hüküm varsa da padişaha (imza ya da yemin gibi) başka bir yükümlülük getirmemekte, padişah değişikliğinde ne olacağı öngörülmemektedir. Kısaca padişah Sened-i İttifak'ın bir tarafı değildir adeta. Önümüzde padişahın dışında yapılmış bir anlaşma söz konusudur. Sened-i İttifak ne bir ferman ne bir hatt-ı hümayundur. Bir hatt-ı hümayunla onaylanmıştır; ama o da kerhen" diye¹⁸ yorumlamaktadır. Öte yandan Halil İnalcık,

12 *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, İletişim Yayınevi, İstanbul 1996, s. 167.

13 *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1984, s. 381.

14 Sened-i İttifak'ın güzel bir değerlendirmesi için bk. Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasa Gelişmeleri (1789-1980)*, Afa yayınları, İstanbul 1996, s. 30-47. Bu konuda ayrıca bk. Hayati Hazır, "Sened-i İttifak'ın Kamu Hukuku Bakımından Önemi", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, Diyarbakır 1984, s. 17-28.

15 *Aynı eser*, s. 18.

16 *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, E Yaymevi, İstanbul 1983, II, 27.

17 "Doğu Sorununun Başlangıçları (1774-1839)", *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Say yayınları, İstanbul 1995, II, 29.

18 Sina Akşin, a.y., s. 122-123.

“Padişahın bu vesika üzerine tuğrasını koyması onu da bağlayan bir hareket sayılmıştır” şeklinde bir açıklama yapmakta;¹⁹ Bülent Tanör de benzer bir ifade ile padişahın tuğrasına bir de hatt-ı hümayunu ilâve etmektedir. Tanör konu hakkındaki hükmünü, padişah “metne tuğrasını bastı; bir hatt-ı hümayun ile Sened-i İttifak’ı onayladı” şeklinde vermektedir.²⁰

Halbuki aşağıda metni verilen senetten de anlaşılacağı üzere padişah belgenin üzerine tuğrasını koymamıştır. Öte yandan böyle bir belgenin üzerinde tuğranın konulmasını gerektirecek bir durum da yoktur. Zira bu belge ne bir ferman ne bir berat ve ne de bir ferman türü olan adaletnamedir. Yani padişah tarafından her hangi bir kişiye veya gruba verilen bir imtiyaz, bir atıyye değil, karşılıklı hakların tanındığı bir sözleşme, bir ittifaknamedir. Bu yüzden senedin üzerinde tuğranın bulunmasına gerek yoktur. B. Tanör’ün iddiasının aksine Sened-i İttifak hem tuğra ve hem de hatt-ı hümayunu gerektirecek bir belge de değildir.²¹

Niyazi Berkes senedin zeyl kısmından bahsederken, “Daha öncekinden farklı olarak, bu belgenin yasal meşruluğunu belirten bu kısım padişahın imzası altında yazılmış değildir. Öyle gözüküyor ki yeni padişah bu işin dışında ya da üstünde bırakılmıştır”²² şeklindeki ifadesiyle padişahın bu senetle bağlı olmadığını belirtir ve bu konudaki düşüncelerini ısrarlı bir şekilde tekrar eder.²³ Bülent Tanör ise başta “Padişah, mutlak hakları gözönünde bulundurularak yemin dışı bırakılmışsa da, sadaret makamı ile devlet ileri gelenlerinin verdikleri sözler ve ettikleri yemin, onu da bağlamaktadır” şeklindeki ifadesiyle²⁴ padişahın doğrudan değil, dolaylı olarak senetle mukayyet olduğunu belirtir. Bu hususta yazılanların hemen hemen tamamında padişahın senetle bağlı olmadığı veya dolaylı bağlı olduğu kanaati ve yorumu hâkimdir. Oysa durum bu kanaatlerden tamamen farklıdır. Aşağıda metni verilen Sultan II. Mahmud’un Hatt-ı Hümayun’u bu tartışmalara son noktayı koyacak mâhiyettir. Zira padişah “işbu ittifak senedinde muharrer uhûd ve şerâiyet-i mâlûmenin bi-fazlillahî te’âlâ harf-be-harf icrâ ve ifâsına bi’n-nefs zât-ı hümayûnum müte’ahhid olmağla” şeklindeki ifadesiyle senedin uygulanmasını bizzat taahhüt etmekte ve senedin altında imzalan bulunanlarla aynı sorumluluğu taşımaktadır. Nitekim senedi imzalayanlar da kendi sorumluluklarını “müte’ahhid” kelimesiyle ifade etmektedirler. Padişah aynı zamanda en yüksek onay mevkii de olduğundan, bir Hatt-ı Hümayun ile onayladığı senedi hukukî ve geçerli bir belge haline sokmuştur. Görüldüğü üzere padişah iddia edildiği gibi senedin maddelerinin ve ihtiva ettiği şartların dışında veya üzerinde değil, bizzat içindedir ve onlarla mukayyettir.

19 “Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayunu”, TTK *Belleten*, Ankara 1964, XXVIII/112, s. 607.

20 *Aynı eser*, s. 32.

21 Zira padişaha ait bu iki unsurun genelde bir arada bulunduğu belgeler, ünvanına hatt-ı hümayunlardır. İzah edildiği gibi bu belge ünvanına bir hatt-ı hümayun da değildir. Bu tür hatt-ı hümayunlar konusunda geniş bilgi için bk. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1993, s. 172-175.

22 Niyazi Berkes, *Aynı eser*, s. 124.

23 Buna karşılık sözleşmede padişah da gözüküyor (s. 125). Neler getireceği, ne sonuçlar doğuracağı, onu ele alanın bulunduğu yana bağlı olduğundan hânedan ve derebeylerin tasdikine uğramadığı gibi, padişahın da kabulüne uğramamıştır (s. 127).

24 *Aynı eser*, s. 35.

• • •

Senetle ilgili dikkat çeken, ancak üzerinde fazla durulmamış olan bir noktaya da temas etmekte yarar vardır ki o da senette kullanılan âyetlerdir. Metinde toplam olarak dört âyet zikredilmektedir. Bunların ikisi Hatt-ı Hümayun'da ve diğer ikisi de metinde geçmektedir. Metin bütün olarak incelendiğinde, âyetlerin seçiminin gayet özenli bir şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim sorunun tespit edildiği senedin giriş kısmında kullanılan “Ey akıl sahipleri! İbret alın” (59/2) âyeti, toplumda yaşanan gerginlik ve huzursuzluktan ders alınması gerektiğine ve gelinen noktaya işaret etmektedir. Konu hakkında anlaşılabilir ve uzlaşılabilir ortak noktalar bulunduktan ve sıralandıktan sonra zikredilen âyet de anlamlıdır. Yani “Her kim bunu işittikten ve kabullendikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı onu değiştirenedir, şüphesiz Allah (her şeyi) işitir ve (her şeyi) bilir” (2/181) âyeti, anlaşmayı imzalayanların her zaman imzalarına sahip çıkmalarını ve verdikleri sözleri tutmalarını sağlamayı amaçlamıştır.

Hatt-ı Hümayun metninde geçen “Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı” (8/63) âyetiyle de yapılan anlaşmanın önemi vurgulanmaktadır. Padişahın Hatt-ı Hümayun'un sonunda sadrazam, şeyhülislâm ve diğer devlet adamlarıyla âyanlara “Anlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir” (2/177) âyetini hatırlatarak bu âyet gereğince yapılan sözleşmeye uymalarını ve Sened-i İttifak'ı uygulamalarını belirtmekte ve aksine hareket edenlere beddua etmektedir. Görüldüğü gibi burada metne uygun âyetler dikkatle seçilmiş ve senedin uygulanabilmesi için bunların manevî yaptırım gücünden yararlanılmak istenmiştir.

• • •

Sened-i İttifak hakkında yapılan eksik veya yanlış yorumlar, Sened-i İttifak'ın tam ve padişah tarafından tasdikli bir metnin elde bulunmamasından kaynaklanmıştır. Yukarıda tarihimiz açısından taşıdığı önem açık bir şekilde vurgulanan, demokrasi ve anayasa hareketlerimizin başlangıç noktası olarak belirlenen böyle bir belgenin -âyanlık hakkında bir çok ilmi çalışma yapılmasına rağmen- tam metnin bugüne kadar neşredilmemiş olması düşündürücüdür. Zira Sened-i İttifak'ın tam metni, tasnifi Osmanlı döneminde yapılan Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bir belge grubunun içerisinde²⁵ bulunmaktadır.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Sened-i İttifak'ın bugüne kadar kullanılan metinleri, Şânizâde Ataullah Efendi²⁶ ile Ahmed Cevdet Paşa²⁷ tarafından nakledilenlerdir. Server Tanilli, Cevdet Paşa'nın naklettiği metni bugünkü harflere aktarmıştır. Suna Kili ile A. Şeref Gözübüyük'ün verdikleri metin ise, Server Tanilli'nin metnine dayanmakta olduğundan bunu göz ardı ediyoruz. Zira, bu yayımda basım hatalarına

25 Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun, nr. 35242.

26 Şânizâde, *Tarih*, İstanbul tarihsiz, I, 66-73.

27 Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Dersaadet 1309, IX, 278-283.

varıncaya kadar Tanilli'nin metni aynen kopye edilmiştir. Yaptığımız mukayeseye göre ele aldığımız üç metin içerisinde nispeten güvenilir ve aslına en yakın olanı Şânizâde'nin naklettiğidir. Fakat araştırmacılar tarafından en çok bilineni ve en yaygın olarak kullanılanı ise *Tarih-i Cevdet*'teki metindir. Oysa bu metin eksik olup bazı yanlışları içermektedir. Dolayısıyla yapılan yorumlar *Tarih-i Cevdet*'teki eksik ve zaman zaman yanlış metin üzerine bina edilmektedir. Bundan daha vahim olanı ise eski yazıyı okuyamayanların, Server Tanilli'nin *Tarih-i Cevdet*'i esas alarak hazırladığı, ancak pek çok yerini eksik veya yanlış okuduğu metni kullanmalarıdır.

Bu durumda karşımıza şöyle bir manzara çıkmaktadır: *Tarih-i Cevdet*'te eksik olarak nakledilen ve yer yer değiştirilmiş olan metin, Server Tanilli tarafından bozularak ve yanlış okunarak bugünkü yazıya aktarılmış; yanlışlık ve eksiklikler birbirine bağlı olarak daha da artmıştır. Böylece bu metinleri kullananların, asıl kaynaktan uzaklaşmaktan doğan müteselsil yanlışlarla karşı karşıya kalmaları kaçınılmaz olmaktadır.

• • •

Burada tam metnini neşretmiş olduğumuz belge, Sened-i İttifak'ın orijinali değil; senedi kaleme almış olan Divan-ı Hümayun Beylikçisi Mehmed İzzet'in istinsah edip onaylamış olduğu bir suretidir. Neşrettiğimiz belge ile yukarıda söz konusu edilen üç metin arasındaki eksiklik ve farklılıklar dipnotlarla gösterilmiştir. Bu metinlerden *Tarih-i Cevdet*'teki "C", *Şânizâde Tarihi*'ndeki "Ş" ve Tanilli'deki de "T" rumuzuyla kısaltılmıştır.

• • •

Sened-i İttifak'ın Tam Metni²⁸

Bismillâhırrahmânırrahîm

Sûret-i Hatt-ı Hümayun

Esta'îzubillah, *lev-enfakte mâ fi'l-arzı cemî'an mâ ellefte beyne kulübühim ve lâkinnellahe ellefe beynehum*²⁹ nass-ı celîli mantûkunca din ü Devlet-i Aliyye ve millet-i beyzâ-yı Muhammediyye'nin ihyâsı ittifak ve itilâf-ı kulüb-i erkân ve vükelâyâ menût ve bi-inâyetillahi te'âlâ bu maksûdun husûlü dahi işbu uhûd ve mevâsik-i müteyemminenin ale'd-devam îfâ ve icrâsiyle meşrûit idüğü emr-i âşikârdır. Binâenaleyh işbu ittifak senesinde muharrer uhûd ve şerâyit-i ma'lûmenin bi-fazlillahi te'âlâ harf-be-harf icrâ ve îfâsına bi'n-nefs zât-ı hümayûnum müte'ahhid olmağla sadrazamım ve şeyhülislâmım ve vüzerâ ve ulemâ ve vükelâ-yı devletim ve hânedân-ı Memâlik-i Mahrûsem taraflarından dahi este'îzubillah, *ve'l-mûfûne bi-ahdihim izâ ahedü*³⁰ emr-i şerîfine imtisâlen uhûd-i mezkûre hâric ve dâhilde dustûrû'l-amel tutularak harf-be-harf icrâ ve îfâsına hasbeten-lillah bezl-i vüs'ü kudret oluna. Hilâfına ednâ hareket ve ma'âzallahü te'âlâ fesh-i ahde cesâret eder bulunur ise min-kibelillah müstehakk-ı la'net ve dâreynde giriftâr-ı vehâmet ve ukubet ola.

Elhamdülillahi ellezi eyyede'l-İslâme bi-ricâlin kamû alâ sâkın vâhidin ve ittifâkın ve's-salâtu ve's-selâmu alâ seyyidînâ Muhammedin ellezi refe'a an-ümmetihi en-nifâka ve ş-şikaka ve alâ âlihi ve eshâbihi ellezine ictehedü fi sebîlihi bi'l-vifâkı.³¹ Emmâ ba'd sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı meyâmin-nisâb oldur ki, cümlelerin veli-ni'meti olan Devlet-i Aliyye-i Osmanîyye Saltanat-ı Muhammediyye olup bâ-avn-i hazret-i Hudâ ibtidâ-yı zuhûrundan ilâ yevminâ hazâ mazhar olduğı fütûh ve gâlibiyet ve şân ü şevket ittihâd ü ittifak ve ref'-i nefsanîyyet ve şikak ile hâsil olduğı vâreste-i kayd-ı işâret iken bir müddetden berü iktizâ-yı girdiş-i çarh-ı gerdân ile³² şîrâze-i eczâ-yı nizâm perîşân ve vükelâ-yı devlet beyninde ve taşra memâlik hânedânlan miyânında esbâb-ı şettâdan nâşi nefsanîyyet ve şikak hâlâtı nümâyân olmak mülâbesesiyle Saltanat-ı Seniyye'nin kuvveti sûret-i teşettüte mübeddel ve dâhilen ve hâricen

28 S. Tanilli, *Aynı eser*, s. 3-8.

29 "Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı." (el-Enfâl 8/63) Bu âyetlerin mealleri Hayreddin Karaman ile bir heyetin hazırlamış olduğı *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Meali*'nden (Medine 1992) alınmıştır.

30 "Anlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir" (el-Bakara 2/177).

31 "İslâm'ı yek vücüt ve müttefik olan rical ile kuvvetlendiren Allah'a hamd olsun. Ümmeti üzerinden nifak ve ayrılığı kaldıran Efendimiz Muhammed'e ve onun yolunda ittifakla çalışan Ehl-i Beyt'ine ve ashabına selâet ve selâm olsun."

Arapça ibarelerin okunmasında yardımlarını gördüğüm değerli meslektaşlarım Dr. Muhammed Aruçi, Doç. Dr. Zekeriya Kurşun ve eski öğrencim Cengiz Tomar ile metni okuyarak tavsiyelerde bulunan Dr. Tahsin Görgün ve Himmet Taşkömür'e bu vesileyle teşekkür ederim.

32 Gerdânla C, Ş.

nüfuzu muhtell ve bu hâlet bây ü gedâ ve a'lâ ve ednâ hakkına ya'ni umûmen millet-i beyzâ-yı Ahmediyye'ye mûris-ı vehn ü halel olmağla refte refte ne sûret-i kerîheyi müntic olduğu ve bi-gayr-i hakkın vâki' olan fezâyih-i ma'lûme takrîbiyle esâs-ı saltanat münderis olmak rütbesine vardığı i'tirâf-kerde-i sigar ü kibâr olup bismillahirrahmanirrahîm *fa'tebirü yâ ulî'l-ebâr*³³ nass-ı celilü'ş-şânı üzere sevâbık-ı mu'âmelât-dan ahz-ı ibret ve de'âyim-i nizâm-ı din ü devleti ikame ve ihyâ ve i'lâ-i³⁴ kelimetullahi'l-ulyâ niyyet-i hayriyyesiyle bu teşettütün ittifaka tebdiline ve ol vec-hile Devlet-i Aliyye'nin kuvvet-i kâmileşi esbâbını istihsal ve izhâra bezl-i makderet eylemek uhde-i diyânet ve zimmet-i sadâkate mütehattim ve vâcib olduğunu cümlemiz derk ü iz'ân birle mecâlis-i müte'addide³⁵ akd olunarak cümlemiz yek-vücûd ve ittihâd ve ittifâk ile³⁶ ihyâ-yı din ü devlete sârif-i vüs'ü meçûd olup ikmâl-i kuvvet-i zâtıyye ve mevâdd-ı sâire-i mülkiyyeyi müzâkere ve zavâbit-ı hasenesini şîrâze-bend-i istişâre eylediğimize³⁷ mebni işbu ittifâk şerâyıtını dahi ber vech-i âfi senede rabt ve tevsik etmişizdir.

Şart-ı evvel: Şevketlü kerâmetlü³⁸ mehâbetlü kudretlü³⁹ veli-ni 'met-i âlem veli-ni 'metimiz efendimiz hazretleri kutb-ı dâire-i devlet-i ebed-müddet olmalarıyla gerek zât-ı şevket-simât-ı mülûkânelerine ve gerek teşyîd-i bünyân-ı şân-ı⁴⁰ Saltanat-ı Seniyyelerine hazret-i Rabbü'l-âleminin lütf ü ihsânına istinâden⁴¹ ve imdâd-ı rûhâniyyet-i cenâb-ı Risâlet-penâhiye tevessülen cümlemiz müte'ahhid ve zâmin olup vakten-mine'l-evkât gerek vüzerâ ve ulemâ ve ricâl ve⁴² hânedânân ve gerek bi'l-cümle ocaklar taraflarından kavlen ve fi'ilen ve⁴³ sırren ve alenen bir gûne ihânet ve hilâf-ı emr ü rîzâ tavr u hareket zuhûr eder ise⁴⁴ ba'de't-tahkîk cesâret edenin te'dîb ve ibret kılınmasına dâhilen ve hâricen cümlemiz bi'l-ittifâk ikdâm ve gayret edüp bu maddede her kimden⁴⁵ müsâmaha zuhûr eder ise⁴⁶ ânın dahi bi'l-ittifâk te'dîb ve tenkiline cidd-i tâm oluna. Ve bu dâire-i ittifâka dâhil olmayan bulunur ise⁴⁷ cümlemiz âna da'vâci olup kavlen ve fi'ilen şart-ı ittihâda ri'âyet eylesesine ve dâhil olmasına cümle⁴⁸ tarafından cebr oluna. Ve'l-hâsıl şevket-meâb efendimizin gerek zât-ı hümayûnlarına ve gerek mülk ve kuvvet-i Saltanat-ı Seniyye ve evâmir ve merâzi-i aliyyelerinin⁴⁹ muhâfazasına ve ihânet ve fesâddan⁵⁰ vikayesine mâlen

33 "Ey akıl sahipleri! İbret alın" (el-Bakara 2/177).

34 i'lâ C, Ş'de eksik. Kelime her iki metinde de ihyâ-yı kelime'tü'l-lahi'l-ulyâ.

35 Mecâlis-i müteahhide T: mecâlis-i müte'addide C.

36 İttifâkla C, Ş.

37 ettiğimize C, T: eylediğimize Ş.

38 kerâmetlü C, Ş'de eksik.

39 kudretlü C, Ş'de eksik.

40 şân C, Ş'de eksik.

41 istinâd C, Ş, T.

42 gerek C, Ş'de fazla.

43 ve C, Ş'de eksik.

44 ederse C, Ş.

45 her kimden T'de eksik.

46 ederse C, Ş.

47 bulunursa C, Ş.

48 cümlemiz C, Ş.

49 evâmir-i aliyyelerinin ve merâzi-i aliyyelerinin C, T.

50 fesâd ve ihânetden C, Ş, T.

ve bedenen cümlemiz umûmen ta'ahhüd ve tekeffül edüp kendülerimiz hayatta oldukça zâtlarımız ve hayatta olmadıkça evlâd ve hânedânlarımız zâmin ola. Ve bu vechile cümle hakkında hüsn-i teveccüh-i hazret-i pâdişâhî der-kâr olmağla ifâ-yı levâzım-i şükr-güzârî ve hizmet-kârîye ale'd-devam sarf-i yârâ-yi liyâkat kılınâ.

Şart-ı sâni: Devlet-i Aliyye'nin bekası ve kuvvet ve şevketinin tezâyüdü cümlemizin zât ve hânedânlarımıza mâbihi'l-bekâ olduğuna binâen cümlemiz beyninde bi'l-müzâkere karar verildiği üzere tezâyüd-i kuvvet-i saltanat için memâlik-i Hakaniyye'den tahrîri tertîb olan⁵¹ asâkir ve neferâtın mecâlis-i müzâkerâtta verilen nizâm mücebince devlet askeri olarak tahrîr ve tekmiline ve ale'd-devam bekâsına cümlemiz sa'y ü ikdâm edüp nizâm ve râbitalarına dâhilen ve hâricen mecmû'-i erkân ve hademe ve hânedânân⁵² cidd-i tâm eyleyeler. Ve işbu asker tertîbi maddesi⁵³ kıvâm-ı din ü devlet için ittifâk-ı ârâ ile karar bulmuş olduğuna mebni inkilâbât-ı zaman⁵⁴ ile bu hasârettir⁵⁵ yahut şöyledir böyledir deyü tahrîk-i erbâb-ı fesâd ve hased ile tağyîrini kimesne tecvîz eder ve ocaklar tarafından i'tirâz ve muhâlefet olunur ise⁵⁶ cümlemiz ale'l-umûm da'vâcı olup takbîh ve fesh ü tağyîrine cesâret değil, feth-i şefe edeni hâin bilüp ale'l-ittifâk te'dîb ve def'u ref'ine cümlemiz ikdâm ve gayret eyleye ve bu bâbda birimiz muhâlefet eylemeye. Ve Devlet-i Aliyye'nin her ne taraftan olur ise⁵⁷ olsun düşmeni zuhûrunda umûmen mukabelesine sür'at-i azîmet ve def'u⁵⁸ tenkiline sarf-ı makderet etmek esâs-ı nizâmıdan olmağla bu usûlün bir vakitte mugayiri hareket vâki' olmaya.

Şart-ı sâlis: Kıvâm ve fer-i saltanat cümlemizin akdem-i âmâli olup bu bâbda ale'l-ittifâk gayret eylemeğe müte'ahhid olduğumuza binâen⁵⁹ tezâyüd-i kuvvet⁶⁰ için teksîr-i askere ikdâmımız misillü gerek Beytül-mâl-i müslimînin ve gerek vâridât-ı Devlet-i Aliyye'nin muhâfazasına dahi⁶¹ müte'ahhid olup mahallerinden tahsîl ve te'diyesine ve telef ve hasârdan⁶² vikayesine ve evâmir ve⁶³ ahkâm-ı⁶⁴ pâdişâhînin infâz ü icrâsına ve her kim muhâlefet ve adem-i itâ'at izhâr⁶⁵ eder ise⁶⁶ bi'l-ittifâk te'dîbine cümlemiz müte'ahhid ve mütekeffil olmağla bu usûle dâimen ri'âyet oluna.

Şart-ı râbi': Devlet-i Aliyye'nin öteden berü usûl-i nizâm ve kanunu kâffe-i emr ü nehy-i pâdişâhî hâric ve dâhil cümle erkân ve vükelâyâ makam-ı vekâlet-i mutlakadan

51 olunan C, Ş, T.

52 hânedân C, Ş, T.

53 maddesini C, T.

54 inkilâb-ı zaman C, Ş, T.

55 hüsrandır C, T.

56 olunursa C, Ş, T.

57 olursa C, T.

58 ü Ş'de eksik.

59 mebni C, Ş, T.

60 kuvvât Ş.

61 dahi C, T'de eksik.

62 hasârdan C, T; hasâretten Ş.

63 ve C'de eksik.

64 ve ahkâm T'de eksik.

65 izhâr Ş, C, T'de eksik.

66 ederse C, T, Ş.

sudûr etmek sûreti olmağla ba'd-ez-în herkes büyüğünü bilüp vazîfesinden hâric umûra tasaddî eylemeye. Ve kâffe-i emr ü nehy makam-ı sadâret-i uzmâdan sudûr eyleye. Ve ol emr ü nehy,⁶⁷ emr ü nehy-i pâdişâhî bilinüp⁶⁸ hilâfına kimesne cesâret etmeye.⁶⁹ Ve her kim umûrundan hâric ve me'mûriyeti olan maslahattan ziyâde âhann me'mûriyetine tasaddi eder ise cümlemiz da'vâci olup filân maslahat filânın me'mûriyeti iken filân zât şu vechile müdâhele etmiş deyü ol me'mûriyetten ref' olunmasına ve ta'arruzâtın ale'l-umûm ref'iyle⁷⁰ her umûr makam-ı vekâlet-i mutlakaya arz ve istîzân olunarak emr ü rey-i sadâret-penâhi üzere [hareket]⁷¹ olunmağla⁷² cümlemizin ta'ahhüdünden başka makam-ı sadâret-i uzmâdan dahi hilâf-ı kanun ve muhill-i ta'ahhüd irtikâb ve irtişâ ve gerek taşraya ve gerek umûr-ı dâhiliyyeye müte'allik Devlet-i Aliyye'ye âcilen ve âcilen muzırr olacak sâir gûne mekârihe ibtidâr olunur ise cümlemiz da'vâci olup bi'l-ittifâk men'ine ikdâm eylememiz şart ola. Ve men'ini bana söylediler deyü ol vekil-i mutlak söyleyenlerden birisine azv-ı müfteriyyât ile nefsanîyet eder ise⁷³ ânın dahi men'ine ve muhâfazasına cümle tarafından ta'ahhüd olunmağın bunlara dahi dâimen mürâ'ât⁷⁴ oluna.

Şart-ı hâmis: Zât-ı hümayûnun ve kuvvet-i saltanatın ve nizâm-ı devletin muhâfazasına cümlemiz kefil ve müte'ahhid olduğumuz misillü gerek memâlik hânedânları ve vücûhunun Devlet-i Aliyye'den ve gerek dâhilde olan ricâl ve erkân-ı devletin birbirinden emniyeti şart-ı a'zam ve tahsîl-i emniyyet ve itmînân dahi cümlelerin ittihâd ve ittifâkıyla birbirlerine kefâlet ve damânına⁷⁵ mütevakıf idüğü emr-i gayr-i mübhem olmağla bu⁷⁶ dâire-i ittifâka dâhil olan gerek hânedânân ve a'yânân⁷⁷ ve gerek vükelâ ve ricâl ve erkân⁷⁸ birbirlerinin zâtına ve hânedânına zâmun ve kefil⁷⁹ ola. Şöyle ki hânedânlardan birisine⁸⁰ hilâf-ı şart-ı ittihâd bir hareketi zuhûr⁸¹ etmedikçe taraf-ı Devlet-i Aliyye'den veyahud⁸² taşralarda vüzerâ ve birbirlerinden bir gûne⁸³ ta'arruz ve ihânet ve sû-i kasd vuku'a gelür ise uzak yakın⁸⁴ denilmeyüp cümlemiz da'vâci olarak mütecâsir olanın te'dîb ve def'ine bi'l-ittifâk ikdâm oluna.

67 mahzâ Ş, C ve T'de fazla. Ve ol emr ü nehy mahzâ emr ü nehy-i pâdişâhî...

68 olmağla C, T.

69 eylemeye C, T.

70 def'iyle Ş.

71 hareket Ş, C, T'de fazla. Yayımladığımız metinde "hareket" kelimesi atlanmıştır. Oysa anlamda bu kelimenin eksikliği hissedilmektedir. Söz konusu eksikliği diğer metinlerden giderdik. Bu noktada Şâni-zâde ve Cevdet Paşa'nın başka bir metni görmüş olabilecekleri veya beylikçi kaleminde belgenin sureti çıkarılırken kelimenin atlanmış olabileceği ihtimalleri akla gelmektedir.

72 olunmağla Ş.

73 ederse Ş.

74 Tanıllı bu kelimeyi müracaat şeklinde okumuş.

75 damâna C, zımana T.

76 bu C, T'de eksik.

77 gerek hânedân ve a'yân Ş, C, T.

78 ve erkân C, T'de eksik.

79 kefil ve zâmun ola Ş, C, T.

80 birisinin C, T.

81 rebeyyün C, T.

82 yahud Ş, C, T.

83 bir gûne C, T'de eksik.

84 uzak ve yakın denilmeyüp Ş.

Ve kendüleri hayatta iken kendülerine ve ba'de'l-vefât hânedânlarının beka ve muhâfazasına⁸⁵ cümle vükelâ zâmin ve müte'ahhid olmalarıyla ol hânedânlar dahi zîr-i idarelerinde olan a'yânlarla ve vücûha müte'ahhid ve⁸⁶ zâmin ola.⁸⁷ Ve⁸⁸ o makule a'yân ve vücûha hânedânlardan birisi tama'en veyahud⁸⁹ vech-i âher ile nefsâniyeten⁹⁰ bir gûne sû-i kasd etmeyüp eğer hilâf-ı ta'ahhid ve rızâ bir gûne cünha ve hiyâneti⁹¹ zâhir olur ise⁹² ba'de't-tahkik ve⁹³ makam-ı [vekâlet-i] mutlakadan⁹⁴ bi'l-istizân def'ü ref'ine ol hânedân ikdâm edüp yerine âherini intihâb eyleye. Ve herkes uhdesine muhavvel mahâll hududundan hâric bir kaş mahalle ta'aruz ve ta'addi⁹⁵ etmeyüp her kim tecâvüz eder ise⁹⁶ uzak yakın⁹⁷ denilmeyüp⁹⁸ cümle⁹⁹ da vâcî olup men' eyleyeler. Ve mütenebbih olmaz ise bâ'is-i şikak olanın def'ü tenkiline bi'l-ittifâk ikdâm oluna. Ve cümle vücûh ve hânedânlar ve a'yân-ı memâlik yek-vücûd olup ale'l-ittifâk def'-i ihtilâl ve şikaka şedd-i nitâk¹⁰⁰ eyleyeler. Ve her kim fukaraya zulm ve ta'addi eder ve şer'at-ı mutahharanın icrâsına muhâlefet eyler ise ânın dahi te'dîb ve terbiyesine bi'l-ittihâd sa'y oluna. Ve cümle hânedânlar ve a'yânlar hakkına¹⁰¹ bu vechile tekeffül olduğu misillü vükelâ ve ulemâ ve ricâl ve hademe-i saltanata dahi vakten-mine'l-evkat tahrîk ve fesâd¹⁰² ile bir taraftan bir gûne ihânet ve sû-i kasd vuku'a gelmemesine ve te'dîbini mücib cünhası cümle indinde gereği gibi ta'ayyün etmedikçe nefsâniyeten tekdîr olunmamasına ve zât ve hânedânlarına cümle hânedânân ve vücûh kefl ve müte'ahhid olmalarıyla bir vakitte hilâfına hareket olunmaya. Ve eğer hasbe'l-beşeriyye birinin cünhası zuhür eder ise¹⁰³ ol cünha cümle indinde ba'de't-ta'ayyün makam-ı sadâretten töhmetine göre te'dîb oluna.

Şart-ı sâdis: Âsitâne'de ocaklardan ve sâirden¹⁰⁴ bir gûne fitne ve fesâd hâdis olur ise¹⁰⁵ bilâ-istizân cümle hânedânlar Âsitâne'ye vürûda şitâb edüp mütecâsir olanların ve ol ocağın¹⁰⁶ kaldırılmasına ya'ni o makule fitne ve fesâda bâdî olan sınıf

85 beka-yı muhâfazasına Ş, C, T.

86 müte'ahhid ve Ş, C, T'de eksik.

87 olalar Ş, C, T.

88 ve C, Ş, T'de eksik.

89 yahud Ş.

90 nefsâniyet ve bir gûne sû-i kasd C, T.

91 cinâyeti C, T.

92 olursa Ş.

93 ve C, T'de eksik.

94 makam-ı vekâlet-i mutlak Ş, C, T. Yayımladığımız metinde istinsah esnasında "vekâlet" kelimesi düşmüş olmalı.

95 tasaddi Ş, C, T.

96 ederse Ş.

97 uzak ve yakın Ş, C, T.

98 denilmeyerek Ş, C, T.

99 cümleten C, T.

100 Tanıllı bu terkibi "sedd-i nitâk" şeklinde okumuş.

101 hakkında Ş, C, T.

102 ifsâd Ş, C, T.

103 ederse Ş.

104 sâireden Ş, C, T.

105 olursa Ş.

106 Ocakın Ş.

veyahud şahıs tahkik olunup¹⁰⁷ eğer sınıf ise bu def'a bâ'is-i fiten¹⁰⁸ olan Boğaz Kal'ası neferâtının kaldındığı misillü kendüleri kahr ve tenkîl ve dirlik ve esâmileri ref' olunmak ve eşhâstan ise her ne tabakadan olur ise olsun bi't-tahkîk i'dâm olunmak¹⁰⁹ hususuna cümle hânedânân¹¹⁰ ve vücûh-i memâlik müte'ahhid olup ve cümle[sî] Âsitâne'nin emniyetine ve istihsâl-i âsâyişine¹¹¹ kefil olmağla bu râbita-i kaviyye ne makule esbâba tevakkuf eyler ise¹¹² istihsâline bi'l-ittifâk ve ale'd-devam ikdâm ve gayret oluna.

Şart-ı sâbi': Fukara ve re'âyânın himâyet ve siyâneti dahi¹¹³ esâs olduğuna nazaran hânedânân ve vücûh tarafından zîr-i idarelerinde olan kazaların âsâyişine ve fukara ve re'âyânın tekâlîfleri¹¹⁴ emrinde hadd-i i'tidâle ri'âyet hususuna dikkat olunmak lâzimedden olmağla¹¹⁵ ref'-i mezâlîm ve ta'dîl-i tekâlîf hususuna¹¹⁶ vükelâ ve memâlik hânedânları beynlerinde bi'l-müzâkere ne vechile karar verilür ise¹¹⁷ ânın dahi¹¹⁸ devam ve istikrânna ve mugayiri¹¹⁹ olarak zulm ve ta'addi vuku'a gelmemesine i'tinâ oluna. Ve her hânedân yek-diğerin hâline nezâret birle hilâf-ı emr ü rızâ ve mugayir-i şerî'at-ı garrâ zulm ve ta'addi eder¹²⁰ olur ise sâlimen ani'l-garaz Devlet-i Aliyye'ye ihbâr eyleyüp bi'l-ittifâk men'ine ikdâm oluna. İşbu¹²¹ şerâyıt-ı seb'aya bi'l-müzâkere karar verilüp hilâfına hareket olunmamak üzere kasem-i bil-lah ve ahdi bi'r-resûl vâki' olmağla hıfzenli'l-mevâsik işbu sened-i mu'teber ketb ü tenmîk olundu. "Fe men beddelehû ba'demâ semî'ahu fe innemâ ismuhu ale'l-lezîne yubeddülünehû innellahe semî'un alîm." ¹²² Hurrire fî evâsıt-ı şehri-i¹²³ Şa'bâne'l-mu'azzam sene¹²⁴ selase ve işrîn ve miyeteyn ve elf min-Hicreti men-lehü'l-izz ve'ş-şeref.¹²⁵

İşbu sened-i mu'teberin hâvi olduğu şerâit din ü Devlet-i Aliyye'nin bi-avnihi te'âlâ¹²⁶ te'yîd ve ihyâsı emr-i ehemmine esâs olup ale'd-devam dustürü'l-amel tutulması vâcib olmağla tebeddül-i zaman ve zevât ile tağyîri mümkün olamamak için

107 ya'ni o makule fitne ve fesâda bâdi olan sınıf veyahud şahıs tahkik olunup ibaresi Ş, C, T de eksik.

108 fitne C, T.

109 kılınmak Ş, C, T.

110 hânedân Ş, C, T.

111 esbâbına Ş, C, T.

112 eder ise Ş, C, T.

113 dahi Ş, C, T'de eksik.

114 tekâlîfi Ş, C, T.

115 olmağın Ş, C, T.

116 ref'-i mezâlîm ve ta'addi ve tekâlîf hususuna C, T; ref'-i mezâlîm ve ta'dîl ve tekâlîf hususuna Ş.

117 verilürse Ş.

118 dahi Ş, C, T'de eksik.

119 mugayir C, T.

120 eden Ş, C, T.

121 ve işbu C, T.

122 "Her kim bunu işittikten ve kabullendikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı onu değiştirenleredir, şüphesiz Allah (her şeyi) işitir ve (her şeyi) bilir" (el-Bakara 2/181).

123 şehir C, Ş'de, Tanilli'de ise tarih kısmı tamamen eksik.

124 li-sene Ş, C.

125 min-Hicreti men-lehü'l-izz ve'ş-şeref kaydı C, Ş'de eksik.

126 bi-avnihi te'âlâ Ş, C, T'de eksik.

makam-ı sadâret ve mesned-i fetvâyı bundan böyle teşrif edecek zevât dahi ibtidâ-yı nasb ve mesnedlerine ku'ûdlarında bu sened[i] hatm ve imzâ edüp harf-be-harf icrâsına ikdâm eyleyeler. Ve hîn-i tebeddülde meşgale takrîbiyle işbu hatm-i sened maddesi te'ehhür kesb etmemek için gerek vekâlet-i mutlaka ve gerek Meşihat-ı İslâmiyye tebeddül ettiği gibi der-akab Beylikci-i Dîvân-ı Hümâyûn bulunanlar asıl senedi kalemden alup kethüdâ ve reis-i vakt¹²⁷ olanları¹²⁸ ihtâr birle vekâlet-i mutlaka veyahud¹²⁹ Meşihat-ı İslâmiyye mesânîdine ku'ûd eden zâta¹³⁰ hatm ve imzâ ettirmek üzere bu nizâm dahi Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi'ne kayd ile dustûrû'l-amel tutula. Ve işbu senedin iktizâ edenlere sûretleri verileceğine mebni bir sûreti nezd-i ferd-i¹³¹ cenâb-ı¹³² tâcdârîde mahfûz olup dâimen ve müstemirren icrâsına bi'z-zât sevket-meâb efendimizin nezâret-i seniyyeleri şâmil ola.¹³³

El-müte'ahhid bi-mâ fihi Mustafa Sadr-ı a'zam
Cây-ı mühr

El-müte'ahhid bi-icrâi mâ yahvîhi Mehmed Salih-zâde Ahmed Es'ad ufiye anhümâ
Cây-ı mühr

El-müte'ahhid bi-icrâi mâ yahvîhi Esseyyid Abdullah Râmiz Kapudan-ı Deryâ
Cây-ı mühr

El-müte'ahhid bi-mâ yahvîhi Abdurrahman el-Vezir Vâli-i Anadolu
Cây-ı mühr

El-müte'ahhid bi-mâ hurrîre fihi Mehmed Derviş el-Kadı bi-asker-i Rumili
Cây-ı mühr

El-müte'ahhid bi-icrâi mâ yahvîhi Dürrî-zâde Esseyyid Abdullah en-Nakîb ale'l-eşrâf
Cây-ı mühr

Te'alleka nazârî bi-mâ fihi fe'stesvebtuhû ve te'ahhedtu alâ mâ yahvîhi harrere-hû el-abdü'd-dâ'î li'd-Devleti'l-Aliyye Emin Paşa-zâde Mehmed Emin el-müteşerrif bi-rütbe-i sadâret-i Rumili

Cây-ı mühr

El-müte'ahhid bi-mâ hurrîre fihi Hâfız Ahmed Kâmilî el-Kadı bi-asker-i Anadolu
Cây-ı mühr

El-müte'ahhid bi-mâ hurrîre fihi Mehmed Tâhir el-Kadı bi-Dâri'l-Hilâfeti'l-Aliyye
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Mustafa Refik Kethüdâ-yı Sadr-ı Âlî
Cây-ı mühr

127 reisü'l-vakt C, T.

128 olanlara C, T.

129 yahud Ş.

130 zevâta Ş, C, T.

131 nezd-i âlî Ş, C, T.

132 cenâb C ve T'de eksik.

133 ve's-selâm Ş, C, T.

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Mustafa Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Mehmed Emin Behic el-Defterî
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Esseyyid Mehmed Sa'îd Galib Reisü'l-küttâb
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Mustafa Reşid Kethüdâ-yı Rikâb-ı Hümâyûn Sâbık
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Esseyyid Ali Nâzır-ı Umûr-i Bahriyye
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Mehmed Emin Rûz-nâmce-i Evvel
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Süleyman Cabbâr-zâde
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn İsmail Sirozî
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn el-Hâc Ömer Karaosman-zâde
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Ahmed bâ-pâye-i Muhâsebe-i Evvel
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Mehmed Ağa-yı Sipâhiyân-ı Dergâh-ı Âlî
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Mehmed İzzet Beylikci-i Dîvân-ı Hümâyûn Râkî-
mü'l-hurûf
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l-müte'ahhidîn Hüseyin Hüsnü Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn
Cây-ı mühr

Ve ene mine'l -müte'ahhidîn Mustafa Mirliva-i¹³⁴ Çirmen
Cây-ı mühr